

MUHAMMED b. TUĞÇ

158, 164, 262-264, 289, 398, 431; II, 142-143, 185, 253, 259, 261-262, 364-365, 379, 389; Seyyid İsmâil Kâşif, *Mısr fî 'ahdi'l-İhşidiyyin*, Kahire 1970; M. Canard, "Une Lettre de Muhammad Ibn Tugg al-Ihşid émir d'Egypte à l'empereur romain Lécapène", *Byzance et les musulmans du proche orient*, London 1973, VII, 189-209; Hitti, *İslâm Tarihi*, III, 716-717; Hasan İbrâhim, *İslâm Tarihi*, IV, 37-41; Hamdi Alaslan, *İhşidîler Devleti: Siyasi Tarih, Sosyal Ekonomik ve Kültür Hayatı* (doktora tezi, 1989). İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 7-99; Şâkir Mustafa, *Beysû'atü düvell'l-âlemi'l-İslâmî ve ricâlihâ*, Beyrut 1993, I, 344 vd.; Ahmed Abdürrâzık Ahmed, *Târîh ve âşâruha'l-İslâmiyye*, Kahire 1993, s. 141-152; C. H. Becker, "İhşidîler", *İA*, V/2, s. 945; R. Guest, "Muhammed b. Tuğç", a.e., VIII, 484-487; J. L. Bacharach, "Muhammed b. Tughdj", *EP* (İng.), VII, 411; Ahmet Ağırakça, "İhşidîler", *DIA*, XXI, 551-553.

ASRİ ÇUBUKCU

MUHAMMED b. VADDÂH

(bk. İBN VADDÂH).

MUHAMMED b. VÂSİ'

(محمد بن واسع)

Ebû Bekr Muhammed b. Vâsi'
b. Câbir el-Ahnes el-Ezdi
(ö. 123/741)

Muhaddis ve sûfi.

Basra'da doğdu. Enes b. Mâlik, Mutarîf b. Abdullah başta olmak üzere tâbiîn neslinden hadis almış, kendisinden de on beş kadar hadis rivayet edilmiştir. Müslim, Ebû Dâvûd, Nesâî ve Tirmizî gibi hadis imamları onun rivayetlerine eserlerinde yer vermiştir. Basra emiri tarafından kendisine teklif edilen kadılık görevini kabul etmediği, Mekke'ye ve bir ara Merv'e gittiği, Kuteybe b. Müslim'in ordusunda Horasan fethine katıldığı belirtilen Muhammed Basra'da vefat etti.

Muhammed b. Vâsi' zühd ve takvâsiya tanınmıştır. Kurrâ*yı hükümdarların yanında onlara yaranmaya çalışan, dindarların yanına gelince âbid kesilen riyakârlar ve Muhammed b. Vâsi' gibi sâdiklar diye ikiye ayıran Mâlik b. Dînâr onun rahmân olan Allah'ın kurrâsı olduğunu, Muhammed b. Mihzem bütün yıl kimseye hissettirmeden oruç tuttuğunu, Ca'fer b. Süleyman da ibadetlerinde gevşeklik görünce ona bakarak tekrar ibadete yöneldiğini söyler. Yakın dostu Hasan-ı Basrî, Muhammed hakkında "Kur'an'ın süsü" ifadesini kullanmıştır. Muhammed b. Vâsi'in sahâbe ve tâbiîn neslinden birçok

kişinin sohbetine katıldığını belirten Hücvîri onun her şeyde Allah'ı gördüğünü ifade eden sözünü naklettikten sonra bu sözün müşâhede makamında söylendiğine dikkat çekerek konuyla ilgili geniş açıklamalarda bulunur (*Keşfü'l-mahcûb*, s. 187).

Emîr Bilâl b. Bürde'nin, yöneticilerle samimiyet kurmamaya özen gösteren ve sultana yakın olmaktansa mızraklarla yaralanıp yerlerde sürüklenmeyi tercih ettiğini belirten Muhammed b. Vâsi'e kazâ ve kader hakkındaki görüşünü sorduğu, onun, "Ey Emîr! Allah kıyamette kullarına kazâ ve kaderi değil yapıp ettiklerini soracak" dediği, kendisine, "Allah'ı biliyor musun?" diye sorulduğunda da, "O'nu bilen az konuşur ve sürekli hayret içinde olur" diye cevap verdiği rivayet edilmektedir.

Muhammed b. Vâsi' el emeğine büyük önem vermiştir. Geçimini çalışarak sağlamanın bedeninin zekâtı sayıldığını söylemiş, sabır, tevekkül ve rîzâ konusunda tavsiyelerde bulunmuştur. Ona göre en faydalı ibadet insanlardan Allah'a sığınmaktır. Kul bütün kalbiyle Allah'a yönelirse Allah da müminlerin kalplerini ona yöneltir. Kur'an'ın âriflerin bahçesi olduğunu söyleyen Muhammed b. Vâsi' tasavufu huşû, nefsi hor görme, kanaatkârlık ve alçak gönüllülük olarak tanımlamıştır. Onun bu tanımı tasavvufun ilk tariflerinden biri olması bakımından önemlidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Nuaym, *Hilye*, II, 345-357; Hücvîri, *Keşfü'l-mahcûb* (Uludağ), s. 187, 408, 475; İbnü'l-Cevzi, *Şifâtü's-şâfve*, III, 266-271; Feridüddin Attâr, *Tezkire* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1991, s. 93-95; Zehebî, *el-İber*, I, 121; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IX, 500; Şarânî, *et-Tabakât*, I, 29; Münâvî, *el-Kevâkib*, I, 161; Ali Sâmî en-Neşşâr, *Neş'etü'l-fikri'l-felsefi fi'l-İslâm*, Kahire 1978, III, 168-171.

ETHEM CEBECİOĞLU

MUHAMMED b. YÛSUF el-EZDÎ

(bk. EBÛ ÖMER el-KÂDÎ).

MUHAMMED b. YÛSUF el-HAFSÎ

(bk. ETFAFEYYİŞ).

MUHAMMED ZÂFİR

(bk. ŞEYH ZÂFİR).

MUHAMMED ZÂHİD KEVSERÎ

(bk. ZÂHİD KEVSERÎ).

MUHAMMED ZİHNİ EFENDÎ

(bk. MEHMED ZİHNİ EFENDÎ).

MUHAMMEDÂBÂD

(محمد آباد)

Hindistan'da
bazı şehirlerin tarihteki adı.

Farsça "bayındır yer, mâmûre" anlamındaki âbâd kelimesinin Muhammed adına eklenmesiyle elde edilen bir şehir adıdır. Bölgedeki birçok yerleşim merkezi, müslüman sultanlıklar tarafından fethedildikten veya yeni kurulduktan sonra genellikle bir süre için bu adla anılmıştır. Bunlardan en çok bilinenler Meysûr (Karnataka), Gucerât ve Uttar Pradeş eyaletlerinde olanlardır.

Dekken'deki Karnataka eyaletinde, Haydarâbâd'ın 100 km. kuzeybatısında deniz seviyesinden 700 m. yüksekte kurulmuş bulunan Muhammedâbâd günümüzde Bîder adıyla bilinmektedir ve aynı ismi taşıyan bir idarî bölgenin merkezidir. Bîder 722'de (1322) Muhammed b. Tuğluk tarafından fethedildi. 827 (1424) yılında Behmenî Sultanı I. Ahmed yönetim merkezini Ahsenâbâd'dan (Gülberge) buraya taşıdı ve adını Muhammedâbâd olarak değiştirdi. 897'de (1492) Berîdşâhîler'in, 1028'de (1619) Âdilşâhîler'in ve 1067'de (1657) Bâbürlüer'in eline geçen şehir XVIII. yüzyılın başlarında Haydarâbâd Nizamlığı'na bağlandı; Hindistan'ın bağımsızlığından sonra 1956'da Meysûr eyaleti topraklarına dahil edildi. Bîder'de Sultan I. Ahmed tarafından 832 (1429) yılında yaptırılan kale yer yer 10 m. yüksekliğe ulaşan surlarla çevrilidir ve tezyinatlı üç ana girişlikle dikkat çeker. Kale içinde, muhtemelen bölgedeki ilk İslâm mimari eseri olan 727 (1327) tarihli Solah Hambâ Camii, Mahmud Şah'ın sarayı (Rengîn Mahal), bir hamam, gösterişli bir bahçe (Lâl Bağ) ve sultanların halkın şikâyetlerini dinledikleri Dîvân-ı Âm yer almaktadır. Şehirde bulunan diğer eserlerden Cuma Camii 833 (1430), Kali Mescid 1105 (1694) tarihlidir. Özellikle üç Behmenî sultanına vezirlik yapan Mahmûd-ı Gâvân döneminde çok gelişen şehirde, onun 877'de (1472) Türkistan medreselerine benzer şekilde inşa ettirdiği medrese minaresi, kubbeli hücrele-